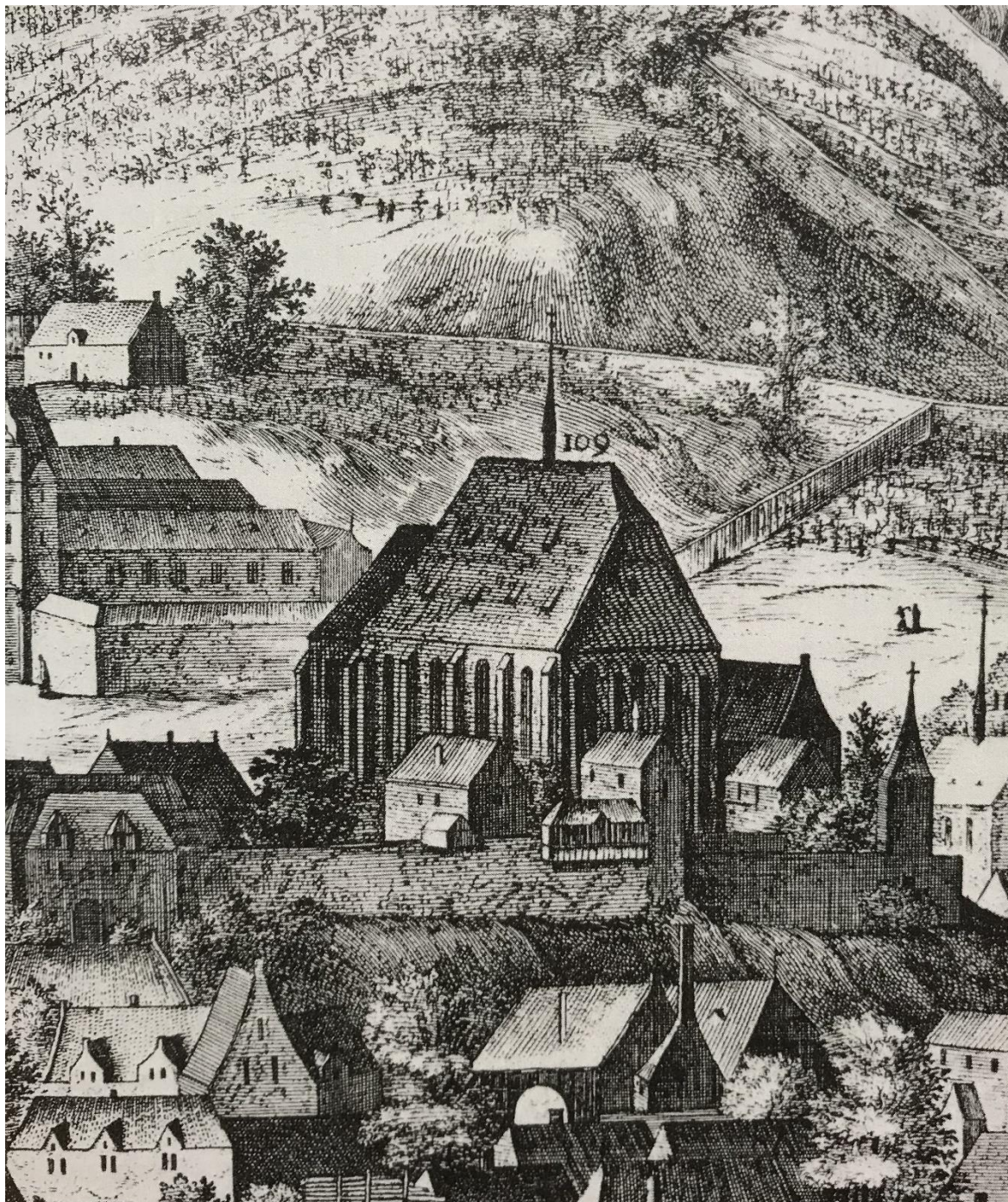

EMAUZSKÝ KLÁŠTER

SEMINÁRNÍ PRÁCE

DAT VI

PŮVODNÍ A VLOŽENÉ

Vypracoval: František Exner

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Pavel, Ph.D.

Úvod

Emauzský klášter mě vždy lákal prozkoumat do většího detailu. Mým původním záměrem bylo porovnat původní podobu kláštera s jeho dnešní, která je všem známa po rekonstrukci, která proběhla v 60. letech minulého století a jejímž autorem je architekt František Maria Černý. Když jsem ale začal hloubat v materiálech týkajících se Emauz, rozkryla se mi mnohem bohatší historie objektu, než jsem čekal. V historii kláštera došlo k mnoha změnám jak architektonickým, tak i po nějakou dobu funkčním.

Obsah

Založení kláštera	3
Barokizace po bitvě na Bílé hoře	4
Beuroni a purismus	5
Vývoj kláštera ve 20.století	6
Zdroje	8

Založení kláštera

Klášter stojí na svém místě již od konce 14. století, za jehož postavení dnes dáváme největší zásluhy Karlu IV. Vedlo ho k tomu více důvodů. Jedním byla urbanistická koncepce celého Nového města, kde jsou Emauzy součástí půdorysného kříže kostelů. Dalším jeho záměrem bylo vytvoření kláštera pro národ Slovanů, ve kterém by se kázalo jejich jazykem. Na svém záměru byl domluven s papežem Klimentem VI. Díky postavení a užívání kláštera došlo k znovuoobnovení Slovanské liturgie a navázání na Cyrilo-Methodějovské tradice v českých zemích. Do Emauzského kláštera se proto postupně začali scházet slovanští mniši z oblastí dnešního Chorvatska, Srbska, či Bulharska.¹

3

²Kostel i klášter byly vystaveny v gotickém slohu. Na pohledu na Prahu z roku 1606 si můžeme všimnout gotické valbové střechy, která utvářela tvář kostela při pohledu z protějšího břehu Vltavy. Na hřebeni střechy je typická štíhlá gotická věžička. Vnější opěrné zdi jsou tvořeny vysokými gotickými okny s kružbou, střídané masivními sloupy mající opěrnou funkci.

Kostel je tvořen třemi stejně vysokými chóry s křížovou klenbou, která byla již před vysvěcením vyzdobena znaky země, v nichž Karel IV. vládl. Klenby byly vyneseny na kamenných osmibokých pilířích. Ve východní části kostela u oltáře vybíhají v půdorysu tři mělké polygonální apsidy.

Na kostel navazoval jižním směrem na pozemku klášter, jehož půdorysným středem byl rajský dvůr, který je obestaven ambitem. Klášter sloužil pro práci a studium mnichů. Právě v ambitu lze i v dnešní době najít 85 původních fresek ze 14. století. Dnes tvoří jednu z nejcennějších částí kostela⁴

5

¹ VLČEK, Pavel; FOLTÝN, Dušan a SOMMER, Petr. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. ISBN 80-85983-17-6., str 561

² Detail pohledu na Prahu od Jiljígo Sadelera z roku 1606. Mědiryt, převzato z knihy BENEŠOVSKÁ, Klára a KUBÍNOVÁ, Kateřina (ed.). *Emauzy: benediktinský klášter Na Slovanech v srdci Prahy : soubor statí věnovaných znovuootevření chrámu Panny Marie a sv. Jeronýma benediktinského kláštera Na Slovanech, Opatství Emauzy 21.4.2003*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1533-4., str 125

³ PLATOVSKÁ, Marie (ed.). *Slavné stavby Prahy 2. Slavné stavby*. Praha: Foibos Books ve spolupráci s Foibos, Foibos Bohemia a Městskou částí Praha 2, 2011. ISBN 978-80-87073-35-3.

⁴ VLČEK, Pavel; FOLTÝN, Dušan a SOMMER, Petr. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. ISBN 80-85983-17-6., str 562

⁵ Freska v ambitu, PLATOVSKÁ, Marie (ed.). *Slavné stavby Prahy 2. Slavné stavby*. Praha: Foibos Books ve spolupráci s Foibos, Foibos Bohemia a Městskou částí Praha 2, 2011. ISBN 978-80-87073-35-3., str 54

Barokizace po bitvě na Bílé hoře

Události spjaté s Bílou horou a změnami poměrů v Českých zemích po roce 1620 změnily chod vedení země i podobu kláštera. Ferdinand III., který vládl Českým zemím po roce 1627, se rozhodl vyhnat z Emauzského kláštera slovanské benediktíny a dosadil si na jejich místo benediktíny z Montseratu přísné observance.

Po příchodu španělských benediktýnů začala barokizace kostela i celého klášterního komplexu. Strohá silueta gotického kláštera byla velmi pozměněna v nový útvar členitých tvarů a měkkých barokních linií. První změnou bylo pokrytí střechy prejzy. „Neobvyklá krytina byla v té době všeobecně obdivována, stejně jako vstupní brána z červeného mramoru, která byla bohužel zničena při náletu v roce 1945“.⁶

Hned od počátku pobytu benediktýnů v klášteře došlo k výrazným přestavbám, valbová gotická střecha byla nahrazena stupňovitou trojdílnou. Nejviditelnější změnou bylo postavení dvou západních barokních hranolových věží kostela s cibulovými střechami a se společným štítem s mariánskou sochou. Budova kláštera byla o patro zvýšena a doplněna o barokizovaný štít. Celý komplex, jak kostel tak klášter, byl nově vymalován, také přibýly tři oltáře. Celou přestavbu platila španělská šlechta.⁸

Změnila se tedy doba, vládci, podoba kostela, ale funkce zůstala zachována.

⁶ VLČEK, Pavel; FOLTÝN, Dušan a SOMMER, Petr. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. ISBN 80-85983-17-6., str. 563

⁷ <https://vysehradskej.cz/emauzu/>

⁸ PLATOVSKÁ, Marie (ed.). *Slavné stavby Prahy 2. Slavné stavby*. Praha: Foibos Books ve spolupráci s Foibos, Foibos Bohemia a Městskou částí Praha 2, 2011. ISBN 978-80-87073-35-3., str. 52

Beuroni a purismus

V druhé polovině 19. století se chod kláštera potýkal s finančními problémy a chátral. Klesal počet jeho členů a s tím hrozilo i riziko jeho samotného zániku. Bedřich ze Schwarzenbergu, tehdejší pražský arcibiskup, se rozhodl situaci vyřešit pozváním řeholníků z německého města Beuron do Emauzského kláštera, byli totiž vyhnáni ze svého domovského sídla z politických důvodů. Byli známí svou ortodoxností a ihned po příjezdu začali s velkými úpravami. Odstranili skoro vše, co barokizace komplexu přinesla bez jakékoli dokumentace předešlého stavu, vykonávali tedy rekonstrukci ve stylu důsledné regotizace a purismu. Zbavili se barokního mobiliáře, kostel vyzdobili v beuronském stylu a přibyly i neogotické oltáře. Změnil se samozřejmě i exteriér celého komplexu. Budově klášteru bylo stejně jako za barokizace přistavěno patro navíc, kostel přišel o svůj barokní štít i věže, které byly přestavěny v neogotickém stylu.

Jedné části kláštera se ale Beuroni nedotkli a to fresek z gotických dob v ambitu kláštera, obdivovali je a vnímali jako nejcennější. „Stěny kostela pokryli beuronskou malbou, kombinující vegetabilní dekor s figurálními výjevy převážně z života sv. Benedikta“¹⁰

Někteří odborníci se již v té době vyjadřovali vůči regotizaci kláštera nechápavě, litovali barokní fasády kostela a kostelní věže, které byly dle jejich názoru vyšší umělecké působivosti, než kterou přinášely věže nové.¹¹ Malby na skoro všech volných plochách ve stylu beuronské školy byly alespoň částečně oceněny za svou promyšlenost k detailu a technické provedení.

⁹ <https://vysehradskej.cz/emauzu/>

¹⁰ PLATOVSKÁ, Marie (ed.). Slavné stavby Prahy 2. Slavné stavby. Praha: Foibos Books ve spolupráci s Foibos, Foibos Bohemia a Městskou částí Praha 2, 2011. ISBN 978-80-87073-35-3., str. 52

¹¹ BENEŠOVSKÁ, Klára a KUBÍNOVÁ, Kateřina (ed.). Emauz: benediktinský klášter Na Slovanech v srdci Prahy : soubor statí věnovaných znovuootevření chrámu Panny Marie a sv. Jeronýma benediktinského kláštera Na Slovanech, Opatství Emauzy 21.4.2003. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1533-4., str 159

Vývoj kláštera ve 20.století

Od 14. do 20. století vystřídal klášter mnoho podob, některé původní části si zachoval až do dnes, jako například gotické fresky v ambitu, z barokních dob si naopak nedochoval díky regotizaci téměř nic. Žádná z přestaveb se ale nevyrovná stavu kláštera po 14. únoru roku 1945, kdy byla Praha bombardována spojeneckými vojsky Velké Británie a USA. Jednalo se o nejničivější nálet v dějinách Prahy, kdy se letci spletli a Prahu bombardovali místo německých Drážďan kvůli chybě v navigaci za špatného počasí.¹²

13

Emauzský klášter byl zásahem bomb velmi poškozen. Obě neogotické věže spadly a byly následně ztrženy, zničená byla i ze dvou třetin klenba a krov kostela. Klášter také přišel o velkou část svých střech a prostor, včetně nevratné ztráty třetiny fresek v ambitu. Po bombardování došlo ke štukatérským opravám gotických fresek a k celkovému vyklízení trosk. Po roce 1950 vyhnal socialistický režim řeholníky z kláštera. V letech 1953 až 1954 došlo k náhradě bývalých gotických kleneb a to dle projektu statika Bedřicha Hacara. Klenby i krov kostela byly z železobetonu. Střecha kláštera byla nešena právě železobetonovým krovem, přičemž sama se skládala z železobetonových desek prokrytými prejzy. Emauzské opatství následně sloužilo diametrálně odlišné funkci než církevní a to jako kožní klinika či dle potřeb České akademie věd.

Emauzský kopec byl vnímán jako důležitá dominanta místa. Ve 20. letech 20. století pod ním byly vybudovány ministerské budovy, které symetricky přísně mířily svou osou přímo na štít kostela. Proto v šedesátých letech všechny debaty o podobě kláštera rozhodla architektonická soutěž, ve které bylo osloveno sedm architektů a jedním z nich byl i pozdější vítěz František Maria Černý, který ve svém návrhu spojil hned několik kvalit místa a to jedinečným přístupem, který se dá jednoduše popsat jako setkání starého s novým.

¹² VLČEK, Pavel; FOLTÝN, Dušan a SOMMER, Petr. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. ISBN 80-85983-17-6., str 564

¹³ Autor: Archiv M. Plavce, https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/presne-pred-67-lety-rozbombardovali-spojenci-prahu-zemrelo-700-lidi.A120214_1732960_praha-zpravy_ab/foto/AB412e74_FOTO087B.jpg

Ostatní návrhy se více či méně podobaly předchozím podobám kostela, ale Černého návrh byl jako jediný zcela odlišný.

Konstrukčně se jedná o železobetonovou konstrukci. Stěny dvojvěží jsou široce rozkročeny nad špičkou lodi kostela. Volbou materiálu architekt navazoval na statika Bedřicha Hracara. Z železobetonu jsou vystavěny dvě stěny trojuhelníkovitého tvaru a to navíc s plastickým tvarováním, který beton umožňuje. Černý navíc pomocí bednění vytvořil na dvojvěží pravidelnou strukturu – kaneluru, která pomáhá věžím splýnout s okolím jinak ornamentálních a tvarovaných rysů kostela.

Návrh zvítězil jednak z důvodu navázání svým tvarem na všechny předešlé podoby štítu kostela. Nevědělo se, k jakému konkrétnímu období historie se má autor vztáhnout, klášter si za svou existenci prošel třemi většími architektonickými podobami a prohlásit o jedné, že je ta správná, je skoro nemožné, jelikož každá nová té doby předešlé si to myslela o podobě své vlastní. Proto byl použit moderní materiál v moderním sebevědomém tvaru, jimž návrh tvoří jak štít, kterým odráží svou původní valbou gotickou střechu, tak dvojvěží vztahené k dobám baroka a neogotiky. Kostelní věže mají směřovat vzhůru k nebesům k bohu, v šedesátých letech ale směr k nebi nebyl spojen pouze s tímto církevním motivem, ale také v tu dobu revolučním letům do vesmíru. Černý se tak svým návrhem inspiroval vesmírnými raketami, což můžeme vidět i v zakončení subtilními špičkami dvojvěží, které jsou navíc pozlacené.¹⁴

Modernistická rekonstrukce tak velmi dominantní formou plní požadavky důležitosti místa a navazuje svým výrazem a originalitou na přístup, který se v historii kláštera několikrát opakoval.

ZDROJE

¹⁴ <https://www.stavbaroku.cz/printDetail.do?Dispatch=ShowDetail&siid=1603>

¹⁵ SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *20. století české architektury*. Praha: Titanic, 2006. ISBN 80-247-1940-1, str. 162

Tištěné

SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *20. století české architektury*. Praha: Titanic, 2006. ISBN 80-247-1940-1

PLATOVSKÁ, Marie (ed.). *Slavné stavby Prahy 2. Slavné stavby*. Praha: Foibos Books ve spolupráci s Foibos, Foibos Bohemia a Městskou částí Praha 2, 2011. ISBN 978-80-87073-35-3.

VLČEK, Pavel; FOLTÝN, Dušan a SOMMER, Petr. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. ISBN 80-85983-17-6.

BENEŠOVSKÁ, Klára a KUBÍNOVÁ, Kateřina (ed.). *Emauzy: benediktinský klášter Na Slovanech v srdci Prahy : soubor statí věnovaných znovuootevření chrámu Panny Marie a sv. Jeronýma benediktinského kláštera Na Slovanech, Opatství Emauzy 21.4.2003*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1533-4.

Webové zdroje fotek

<https://www.stavbaroku.cz/printDetail.do?Dispatch=ShowDetail&siid=1603>

https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/presne-pred-67-lety-rozbombardovali-spojenci-prahu-zemrelo-700-lidi.A120214__1732960__praha-zpravy__ab/foto/AB412e74_FOTO087B.jpg

<https://vysehradskej.cz/emauzy/>